

Chương IV

Mô hình hồi qui bội

QTKD / ĐHCN tp HCM

Mô hình hồi qui bội (HQ đa biến)

1. Mô hình hồi qui 3 biến
2. Mô hình hồi qui k biến
3. Một số dạng hàm

I.1. Hàm hồi qui tổng thể (PRF) 3 biến

■ Dạng xác định: $E(Y/X_2, X_3) = \beta_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3$

■ Dạng ngẫu nhiên: $Y_i = \beta_1 + \beta_2 X_{2i} + \beta_3 X_{3i} + u_i$

■ β_1 – Hệ số tự do (hệ số chặn).

$\beta_1 = Y$ khi $X_2 = X_3 = 0$. Cần kết hợp thực tế để giải thích ý nghĩa cho phù hợp.

■ $\beta_2; \beta_3$ – Hệ số hồi qui riêng (hệ số góc riêng phần) là ảnh hưởng riêng của từng biến ($X_2; X_3$) lên Y khi các biến còn lại không đổi

I.2. Hàm hồi qui mẫu (SRF) 3 biến:

$$\hat{Y}_i = \hat{\beta}_1 + \hat{\beta}_2 \cdot X_{2i} + \hat{\beta}_3 \cdot X_{3i}$$

$$Y_i = \hat{\beta}_1 + \hat{\beta}_2 \cdot X_{2i} + \hat{\beta}_3 \cdot X_{3i} + \hat{u}_i$$

Ví dụ: Hàm hồi qui mẫu như sau:

$$\hat{Y}_i = 328,1383 + 4,65 X_{2i} + 2,56 X_{3i}$$

Ý nghĩa kinh tế các HSHQ

- (1) / $\beta_1 = 328,1383 = Y_{\min}$ (khi $X_2 = X_3 = 0$). Nghĩa là, khi không quảng cáo và không chào hàng, **doanh số bán hàng bình quân là 328, 1383 triệu đồng tháng**
- (2) / $\beta_2 = 4,65 > 0 \rightarrow$ Nếu chi phí chào hàng tăng (giảm) 1 triệu đồng / tháng, **mà các yếu tố khác không đổi**, doanh số bán hàng sẽ tăng (giảm) 4,65 triệu đồng / tháng
- (3) / $\beta_3 = 2,56 > 0 \rightarrow$ Nếu chi phí quảng cáo tăng (giảm) 1 triệu đồng / tháng, **mà các yếu tố khác không đổi**, doanh số bán hàng sẽ tăng (giảm) 2, 56 triệu đồng / tháng

I.3. Ước lượng các tham số

1. Phương pháp bình phương nhỏ nhất OLS
2. Công thức

$$\hat{\beta}_1 = \bar{Y} - \hat{\beta}_2 \bar{X}_2 - \hat{\beta}_3 \bar{X}_3$$

$$\hat{\beta}_2 = \frac{(\sum y_i x_{2i})(\sum x_{3i}^2) - (\sum y_i x_{3i})(\sum x_{2i} x_{3i})}{(\sum x_{2i}^2)(\sum x_{3i}^2) - (\sum x_{2i} x_{3i})^2}$$

$$\hat{\beta}_3 = \frac{(\sum y_i x_{3i})(\sum x_{2i}^2) - (\sum y_i x_{2i})(\sum x_{2i} x_{3i})}{(\sum x_{2i}^2)(\sum x_{3i}^2) - (\sum x_{2i} x_{3i})^2}$$

Trong đó: $y_i = Y_i - \bar{Y}$; $x_{ti} = X_{ti} - \bar{X}_t$

$$(t = 2; 3)$$

Sử dụng máy tính

(1). Bước 1: Nhập X_2 , $Y \rightarrow$ Tính các đại lượng trung gian như:

$$\sum y_i^2 = \sum Y_i^2 - n(\bar{Y})^2$$

$$\sum y_i x_{2i} = \sum Y_i X_{2i} - n \bar{Y} \bar{X}_2$$

$$\Rightarrow Y_{X_2} = \beta_1 + \beta_2 X$$

$$\sum x_{2i}^2 = \sum X_{2i}^2 - n(\bar{X}_2)^2$$

(2). Bước 2: Nhập X_3 , $Y \rightarrow$ Tính các đại lượng trung gian như:

$$\sum x_{3i}^2 = \sum X_{3i}^2 - n(\bar{X}_3)^2$$

$$\sum y_i x_{3i} = \sum Y_i X_{3i} - n \bar{Y} \bar{X}_3 \Rightarrow Y_{X_3} = \beta_1 + \beta_2 X$$

(3). Bước 3: Nhập X_3 , X_2

$$\Rightarrow \sum x_{2i} x_{3i} = \sum X_{2i} X_{3i} - n \bar{X}_2 \bar{X}_3$$

(4). Bước 4: Tính các tham số hồi quy

$\rightarrow$ Phương trình hồi quy

Các giả thiết OLS

1. Giá trị trung bình $U_i = 0 : E(U_i / X_{2i}; X_{3i}) = 0$
2. Phương sai các U_i không đổi: $Var(U_i) = \sigma^2$
3. Không có tự tương quan giữa các U_i
$$Cov(U_i; U_j) = 0 \quad \forall i, j$$
4. Không có quan hệ tuyến tính rõ ràng giữa 2 biến giải thích
5. $U_i \sim N(0, \sigma^2)$

I.4. Phương sai các HSHQ

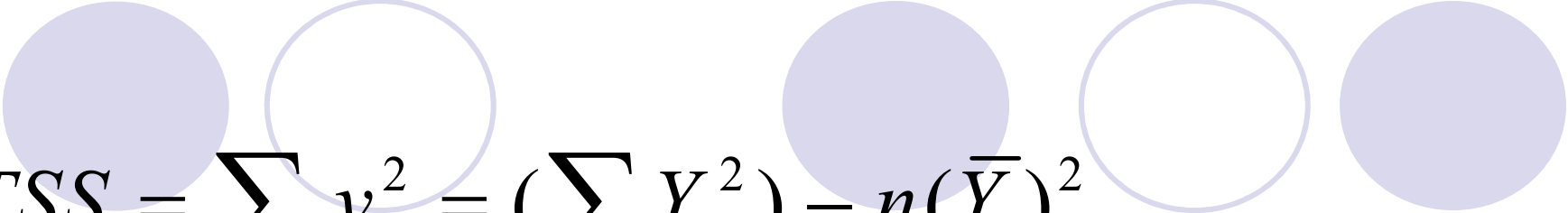
$$Var(\hat{\beta}_1) = \left[\frac{1}{n} + \frac{\bar{X}_2^2 \sum x_{3i}^2 + \bar{X}_3^2 \sum x_{2i}^2 - 2\bar{X}_2\bar{X}_3 \sum x_{2i}x_{3i}}{\sum x_{2i}^2 \sum x_{3i}^2 - (\sum x_{2i}x_{3i})^2} \right] \cdot \sigma^2$$

$$Var(\hat{\beta}_2) = \frac{\sum x_{3i}^2}{\sum x_{2i}^2 \sum x_{3i}^2 - (\sum x_{2i}x_{3i})^2} \sigma^2$$

$$Var(\hat{\beta}_3) = \frac{\sum x_{2i}^2}{\sum x_{2i}^2 \sum x_{3i}^2 - (\sum x_{2i}x_{3i})^2} \sigma^2$$

Trong đó : σ^2 – phương sai của U_i nhưng chưa biết,

$$\text{thay bằng } \hat{\sigma}^2 = \frac{RSS}{n-3}$$

$$TSS = \sum y_i^2 = (\sum Y_i^2) - n(\bar{Y})^2$$

$$ESS = \hat{\beta}_2 \sum y_i x_{2i} + \hat{\beta}_3 \sum y_i x_{3i}$$

$$RSS = TSS - ESS$$

I.5. Hệ số xác định hồi quy bội

$$R^2 = \frac{ESS}{TSS} = 1 - \frac{\sum e_i^2}{\sum y_i^2} ; \quad \bar{R}^2 = 1 - \frac{\sum e_i^2 / (n - k)}{\sum y_i^2 / (n - 1)}$$

($\bar{R}^2$: R^2 có hiệu chỉnh – Adjusted R squared)

$$\bar{R}^2 = 1 - (1 - R^2) \frac{n - 1}{n - k} \quad (k : \text{số hệ số hồi quy})$$

+ *Tính chất* : * $k > 1$: $\bar{R}^2 \leq R^2 \leq 1$

* R^2 luôn dương ; $\bar{R}^2$ có thể âm

SO SÁNH HÀM

⊕ Phải cùng cỡ mẫu (n)

⊕ Nếu cùng số biến độc lập thì dùng R^2

Nếu khác số biến độc lập $\Rightarrow$ phải sử dụng $\bar{R}^2$

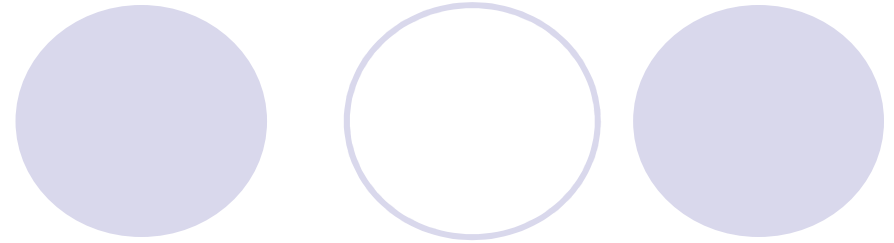
⊕ Biến Y phải cùng dạng

⊕ Các biến độc lập có thể khác dạng

VD: $\ln Y_i = \beta_1 + \beta_2 X_{2i} + \beta_{3i} X_{3i}$

không so sánh được với :

$$Y_i = \alpha_1 + \alpha_2 X_{2i} + \alpha_{3i} X_{3i}$$

Khi nào thêm biến độc lập X_k vào mô hình ?

{ * $\bar{R}^2$ tăng
* HSHQ (của X_k) $\neq 0$ có ý nghĩa thống kê
(Kiểm định HSHQ của biến X_k)

$\Rightarrow$ Biến X_k cần thiết đưa vào mô hình

1.6. Khoảng tin cậy các HSHQ

$$KTC\beta_j = \hat{\beta}_j \pm t_{\alpha/2; (n-3)} \cdot se(\hat{\beta}_j)$$

Ý nghĩa khoảng tin cậy:

Ví dụ: KTC $\beta_2 = (15; 20)$ với X_2 : giá vé xe bus (ngàn đồng/vé)

X_3 : khu vực

Y : Lượng người đi xe bus (tr. người)

→ Nếu giá vé tăng 1 ngàn đồng/vé, trong

1.7. Kiểm định HSHQ

- $H_0: \beta_j = 0$

- **Bước 1:**
$$t_0 = \frac{\hat{\beta}_j - \beta_0}{se(\hat{\beta}_j)} \quad j = 1; 2; 3$$

- **Bước 2**
tra bang $t_{\alpha/2; (n-3)}$

- **Bước 3**

$$\begin{aligned} * |t_0| > t_{\alpha/2; (n-3)} &\Rightarrow \text{bác bỏ } H_0 \\ &\Rightarrow \beta_j \neq 0 \end{aligned}$$

$\Rightarrow X_j$ thực sự có ảnh hưởng đến Y_i

$$\begin{aligned} * |t_0| \leq t_{\alpha/2; (n-3)} &\Rightarrow \text{chấp nhận } H_0 \\ &\Rightarrow \beta_j = 0 \end{aligned}$$

$\Rightarrow X_j$ không có ảnh hưởng đến Y_i

Ví dụ C.4

$$* t_0 = \frac{\hat{\beta}_j - \beta_0}{se(\hat{\beta}_j)}$$

$$= \frac{4,64951}{0,469148} = 9,911$$

$$* t_{0,025; (9)} = 2,262$$

$$* \text{ Vì } t_0 > t_{0,025; (9)} \Rightarrow \text{bác bỏ } H_0$$

$\Rightarrow$ chi phí quảng cáo thực sự có ảnh hưởng đến doanh số bán hàng

1.8. Kiểm định giả thiết đồng thời

Các bước

$$* H_0 : \beta_2 = \beta_3 = 0 \approx H_0 : R^2 = 0$$

$$H_1 : \beta_2 \neq 0 \text{ hoặc } \beta_3 \neq 0$$

$$* F_0 = \frac{R^2(n-3)}{2(1-R^2)}$$

$$* F_{\alpha(2;n-3)}$$

$$* F_0 > F_{\alpha(2;n-3)} \Rightarrow \text{bác bỏ } H_0$$

$\Rightarrow$ các biến X_k ($k=2;3$) không đồng thời bằng 0 $\Rightarrow X_k$ thực sự có ảnh hưởng lên y

$$* F_0 \leq F_{\alpha(2;n-3)} \Rightarrow \text{chấp nhận } H_0 \Rightarrow \text{các biến}$$

X_k ($k=2;3$) cũng bằng 0 $\Rightarrow X_k$ không có ảnh hưởng lên y

Ví dụ C.4.1

$$* F_0 = \frac{0,9677(12-3)}{2(1-0,9677)} = 134,79$$

(với $R^2 = 0,9677$)

$$* \text{Với } \alpha = 1\% \Rightarrow F_{0,01;(2;9)} = 8,02$$

$$* F_0 > F_{0,01} \Rightarrow \text{bác bỏ } H_0$$

$\Rightarrow$ chi phí chào hàng (X_2) & chi phí quảng cáo (X_3) đều có ảnh hưởng lên doanh số bán

II. 1. Hồi qui tuyến tính k biến

$$* Y_i = \beta_1 + \beta_2 X_{2i} + \beta_3 X_{3i} + \dots + \beta_k X_{ki} + U_i$$

* *Có n quan sát :*

$$Y_1 = \beta_1 + \beta_2 X_{21} + \beta_3 X_{31} + \dots + \beta_k X_{k1} + U_1$$

$$Y_2 = \beta_1 + \beta_2 X_{22} + \beta_3 X_{32} + \dots + \beta_k X_{k2} + U_{i2}$$

.....

$$Y_n = \beta_1 + \beta_2 X_{2n} + \beta_3 X_{3n} + \dots + \beta_k X_{kn} + U_{in}$$

$$Y = \begin{bmatrix} Y_1 \\ Y_2 \\ \dots \\ Y_n \end{bmatrix} \quad \beta = \begin{bmatrix} \beta_1 \\ \beta_2 \\ \dots \\ \beta_n \end{bmatrix} \quad U = \begin{bmatrix} U_1 \\ U_2 \\ \dots \\ U_n \end{bmatrix}$$

$$X = \begin{bmatrix} 1 & X_{21} & X_{31} & \dots & X_{k1} \\ 1 & X_{22} & X_{32} & \dots & X_{k2} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ 1 & X_{2n} & X_{3n} & \dots & X_{kn} \end{bmatrix}$$

$$Y = \beta \cdot X + U$$

2.2 Ước lượng các tham số hồi qui

- Ta có:

$$\beta = (X^T X)^{-1} X^T Y$$

$$\text{Với } X^T X = \begin{bmatrix} n & \sum X_{2i} & \sum X_{3i} \dots & \sum X_{ki} \\ \sum X_{2i} & \sum X_{2i}^2 & \sum X_{2i} X_{3i} \dots & \sum X_{2i} X_{ki} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ \sum X_{ki} & \sum X_{ki} X_{2i} & \sum X_{ki} X_{3i} \dots & \sum X_{ki}^2 \end{bmatrix}$$

X^T : ma trận X chuyển vị

$(X^T X)^{-1}$: ma trận nghịch đảo của $X^T X$

Ví dụ C.4.2: ước lượng hàm HQ 3 biến

Y_i	20	18	19	18	17	17	16	15	13	12
X_{2i}	8	7	8	8	6	6	5	5	4	3
X_{3i}	2	3	4	4	5	5	6	7	8	8

Ta có $\sum Y_i = 165$; $\sum X_{2i} = 60$; $\sum X_{3i} = 52$; $\sum Y_i^2 = 2781$; $\sum X_{2i}^2 = 308$; $\sum X_{2i}X_{3i} = 282$; $\sum Y_iX_{2i} = 1029$; $\sum Y_iX_{3i} = 813$

$$[X^T X]^{-1} = \begin{bmatrix} 10 & 60 & 52 \\ 60 & 388 & 282 \\ 52 & 282 & 308 \end{bmatrix}^{-1} = \frac{1}{1528} \begin{bmatrix} 39980 & -3816 & -3256 \\ -3816 & 376 & 300 \\ -3256 & 300 & 280 \end{bmatrix}$$

$$\beta = \frac{1}{1528} \begin{bmatrix} 39980 & -3816 & -3256 \\ -3816 & 376 & 300 \\ -3256 & 300 & 280 \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} 165 \\ 1029 \\ 813 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 29908/1528 \\ 1164/1528 \\ -900/1528 \end{bmatrix}$$

$$\text{Hay: } \beta = \begin{bmatrix} 14,99215 \\ 0,76178 \\ -0,58901 \end{bmatrix} \Rightarrow Y_i = 14,99215 + 0,76178X_{2i} - 0,58901X_{3i}$$

2.3 Hệ số xác định hồi qui bội

- Hệ số xác định hồi qui bội có thể được tính bằng 1 trong 2 công thức:

$$1 / R^2 = \frac{ESS}{TSS}$$

$$\text{Trong đó : } TSS = Y^T . Y - n(\bar{Y})^2 \quad ESS = \beta^T . X^T . Y - n(\bar{Y})^2$$

$$2 / R^2 = \frac{\beta_2 \sum y_i x_{2i} + \beta_3 \sum y_i x_{3i} + \dots + \beta_k \sum y_i x_{ki}}{\sum y_i^2}$$

2.4. Ma trận tương quan

- Xét mô hình HQ bội: $Y_i = \beta_1 + \beta_2 X_{2i} + \beta_3 X_{3i} + \dots + \beta_k X_{ki} + U_i$
- R_{tj} là hệ số tương quan giữa biến thứ t và biến thứ j . Nếu $t=1 \rightarrow R_{1j}$ là hệ số tương quan giữa biến Y và biến X_j

$$R_{1j} = \frac{\sum y_i x_{ij}}{\sqrt{\sum y_i^2 \sum x_{ji}^2}} ; R_{tj} = \frac{\sum x_{ti} x_{ij}}{\sqrt{\sum x_{ti}^2 \sum x_{ji}^2}}$$

$$\text{Trong đó : } x_{ji} = X_{ji} - \bar{X}_j ; R_{tj} = R_{jt} ; R_{jj} = 1$$

Ma trận tương quan có dạng :

$$R = \begin{bmatrix} R_{11} & R_{12} & \dots & R_{1k} \\ R_{21} & R_{22} & \dots & R_{2k} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ R_{k1} & R_{k2} & \dots & R_{kk} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & R_{12} & \dots & R_{1k} \\ R_{21} & 1 & \dots & R_{2k} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ R_{k1} & R_{k2} & \dots & 1 \end{bmatrix}$$

2.5 Ma trận hiệp phương sai

- Tính $\text{Var}(\beta_j)$ và $\text{Cov}(\beta_j, \beta_j)$ vì chúng có liên quan đến nhiều suy luận thống kê, ma trận hiệp phương sai của β .

$$\text{Cov}(\beta) = \begin{bmatrix} \text{Var}(\beta_1) & \text{Cov}(\beta_1, \beta_2) & \dots & \text{Cov}(\beta_1, \beta_k) \\ \text{Cov}(\beta_2, \beta_1) & \text{Var}(\beta_2) & \text{Cov}(\beta_2, \beta_k) & \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ \text{Cov}(\beta_k, \beta_1) & \text{Cov}(\beta_k, \beta_2) & \text{Var}(\beta_k) & \end{bmatrix}$$

$$\text{Cov}(\beta) = \sigma^2 (X^T X)^{-1}$$

Trong đó $(X^T X)^{-1}$: ma trận nghịch đảo của $(X^T X)$

σ^2 thay bằng ước lượng không chệch của nó là :

$$\sigma^2 = \frac{RSS}{n - k} = \frac{\sum e_i^2}{n - k}$$

Ví dụ C.4.2: tính ma trận hiệp phương sai

- Đã tính được $(X^T X)^{-1}$; ta tính $\hat{\sigma}^2$

$$TSS = Y^T Y - n(\bar{Y})^2 = \sum Y_i^2 - n(\bar{Y})^2 = 2781 - 10(16,5)^2 = 58,5$$

$$ESS = \hat{\beta}^T (X^T Y) - n(\bar{Y})^2 = (14,99215 \quad 0,76178 \quad -0,58901) \begin{bmatrix} 165 \\ 1029 \\ 813 \end{bmatrix} - 10(16,5)^2 = 56,211$$

$$\Rightarrow RSS = 58,5 - 56,211 = 2,289$$

$$\hat{\sigma}^2 = \frac{RSS}{n-3} = \frac{2,289}{7} = 0,327$$

$$Cov(\hat{\beta}) = \frac{0,327}{1528} \begin{bmatrix} 39980 & -3816 & -3256 \\ -3816 & 376 & 300 \\ -3256 & 300 & 280 \end{bmatrix}$$

$$\Rightarrow Cov(\hat{\beta}) = \begin{bmatrix} 8,55593 & -0,81664 & -0,6968 \\ -0,81664 & 0,080466 & 0,0642 \\ -0,6968 & 0,0642 & 0,05992 \end{bmatrix}$$

2.6. Kiểm định giả thiết $H_0 : \beta_2 = \beta_3 = \dots = \beta_k = 0$ ($R^2 = 0$)
 H_1 : không phải tất cả HSHQ riêng đồng thời bằng 0

* Bước 1 : $F_0 = \frac{R^2(n-k)}{(1-R^2)(k-1)}$

* Bước 2 : Tra bảng phân phối Fisher, bậc tự do $n_1 = (k-1)$

và $n_2 = (n-k)$

$\Rightarrow F_{\alpha;(k-1),(n-k)}$ Trong đó : n – số quan sát ; k – số biến trong mô hình,
kể cả biến phụ thuộc

$F_{\alpha;(k-1),(n-k)}$ thỏa mãn điều kiện : $P[F_0 > F_{\alpha;(k-1),(n-k)}] = \alpha$

* Bước 3 : Nếu $F > F_{\alpha;(k-1),(n-k)} \Rightarrow$ bác bỏ H_0

$\Rightarrow$ các hệ số hồi quy không đồng thời bằng 0

– Nếu $F_0 < F_{\alpha;(k-1),(n-k)} \Rightarrow$ không bác bỏ $H_0 \Rightarrow$ các HSHQ đồng thời bằng 0

Nghĩa là chấp nhận $R^2 \neq 0$ có ý nghĩa

2.7. Dự báo giá trị trung bình & giá trị cá biệt của Y

• Cho
$$X^0 = \begin{bmatrix} 1 \\ X_2^0 \\ X_3^0 \\ \dots \\ X_k^0 \end{bmatrix} \Rightarrow \text{du bao } E(Y / X^0) = \beta_1 + \beta_2 X_2^0 + \dots + \beta_k X_k^0$$

* Du bao diem (uoc luong diem) cua Y khi $X = X^0 \Rightarrow \hat{Y}_0 = X^{0T} \hat{\beta}$

$$\Rightarrow \text{Var}(\hat{Y}_0) = X^{0T} \text{Cov}(\hat{\beta}) X^0 = \sigma^2 X^{0T} (X^T X)^{-1} X^0 \text{ vi } \text{Cov}(\hat{\beta}) = \sigma^2 (X^T X)^{-1}$$

$$\text{Thay } \sigma^2 \text{ bang } \hat{\sigma}^2 \Rightarrow \text{Var}(\hat{Y}_0) = \hat{\sigma}^2 X^{0T} (X^T X)^{-1} X^0$$

Vay voi do tin cay $(1 - \alpha)$, du bao khoang cua $E(Y / X^0)$:

$$\left| \hat{Y}_0 - t_{\alpha/2; (n-k)} \cdot SE(\hat{Y}_0) ; \hat{Y}_0 + t_{\alpha/2; (n-k)} \cdot SE(\hat{Y}_0) \right|$$

* Du bao gia tri ca biet $\Rightarrow$ tim khoang tin cay cho $Y_0 \simeq \hat{Y}_0 \pm t_{\alpha/2; (n-k)} \cdot SE(Y_0 - \hat{Y}_0)$

$$\text{Trong do : } \text{Var}((Y_0 - \hat{Y}_0)) = \text{Var}(\hat{Y}_0) + \hat{\sigma}^2$$

III.1. Hàm sản xuất Cobb-Douglas

- Hàm Cobb-Douglas dùng khảo sát sản xuất**

* Hàm Cobb – Douglas dạng ngẫu nhiên : $Y = \beta_1 X_{2i}^{\beta_2} X_{3i}^{\beta_3} e^{U_i}$

Trong đó : Y – Sản lượng ; X_2 – lương lao động ; X_3 – lương vốn ;
 U_i – sai số ngẫu nhiên

* Lấy ln 2 vế : $\ln Y_i = \ln \beta_1 + \beta_2 \ln X_{2i} + \beta_3 \ln X_{3i} + U_i$

* Tổng quát : $\ln Y_i = \ln \beta_1 + \beta_2 \ln X_{2i} + \beta_3 \ln X_{3i} + \dots + \beta_k \ln X_{ki} + U_i$

* β_2 – đo co đàn riêng của sản lượng đối với lao động (sản lượng tăng hay giảm bao nhiêu % khi lương lao động tăng hay giảm 1%, các yếu tố khác không đổi)

* β_3 – đo co đàn riêng của sản lượng đối với vốn khi lương lao động không đổi

* Tổng $(\beta_2 + \beta_3) \Rightarrow$ đánh giá việc tăng qui mô sản xuất

+ $(\beta_2 + \beta_3) = 1 \Rightarrow$ tăng qui mô sản xuất không hiệu quả

+ $(\beta_2 + \beta_3) < 1 \Rightarrow$ tăng qui mô sản xuất kém hiệu quả

+ $(\beta_2 + \beta_3) > 1 \Rightarrow$ tăng qui mô sản xuất có hiệu quả

3.2 Ví dụ C.4.3: Nông nghiệp Đài Loan 1958 – 1972

Y – Tổng sản lượng (tr Đôla Đ.Loan); X_2 – ngày lao động (tr ngày); X_3 – Lượng vốn (tr Đôla Đ.Loan). Hồi qui $\ln Y$ theo $\ln X_2$ và $\ln X_3$

Y	16606.7	17511.3	20171.2	20932.9	20406.0	20831.6	24806.3	26465.8
X2	275.5	274.4	269.7	267.0	267.8	275.0	283.0	300.7
X3	17803.7	18096.8	18271.8	19167.3	19647.6	20803.5	22076.6	23445.2
Y	27403.0	28628.7	29904.5	27508.2	29305.5	29821.5	31535.8	
X2	307.5	303.7	304.7	298.6	295.5	299.0	288.1	
X3	24939.0	26713.7	29957.8	31585.9	33474.5	34821.8	41794.3	

- **$\ln Y_i = -3,33863 + 1,4988 \ln X_{2i} + 0,4899 \ln X_{3i}$ $R^2 = 0,889$; $F=48,07$**
- Đài Loan giai đoạn 1958 – 1972, tăng 1% lượng lao động, trung bình tăng 1,5% sản lượng, giữ lượng vốn không đổi
- Vốn tăng 1%, sản lượng trung bình tăng 0,5%, lượng lao động không đổi
- Tổng $(\beta_2 + \beta_3) = 1,9887 \rightarrow$ tăng qui mô: có hiệu quả

3.3 Các mô hình HQ đa thức

- Dạng tổng quát: $Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_i + \beta_2 X_i^2 + \dots + \beta_k X_i^k$
- Biến giải thích $\rightarrow$ lũy thừa khác nhau, bậc của đa thức thường ≤ 4 (nếu không, kết quả toán học rất tốt mà không có ý nghĩa kinh tế)
- Thường gặp là hàm bậc 2 (parabol) và hàm bậc 3 (đường cong dạng chữ S)
- X và Y không có quan hệ tuyến tính nhưng **tuyến tính theo tham số $\rightarrow$ ước lượng bằng phương pháp OLS**

3.4. Ví dụ C4.4. Ước lượng hàm tổng chi phí. Sau đây là sản lượng và tổng chi phí 1 loại sản phẩm

SL (Y)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
TCP (X)	193	226	240	244	257	260	274	297	350	420

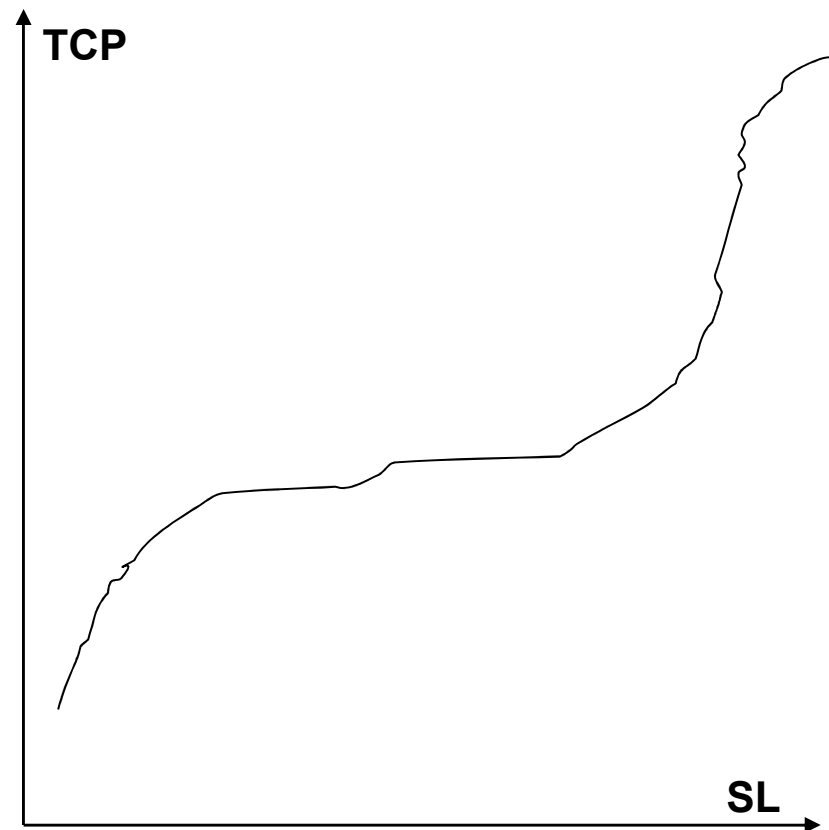
- Biểu đồ phân tán cho ta đường cong (bậc 3) biểu thị quan hệ giữa chi phí và sản lượng → hàm hồi qui bậc 3:

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_i + \beta_2 X_i^2 + \beta_3 X_i^3 + U_i.$$

- Kết quả hồi qui:

$$Y_i = 141,7667 + 63,47766X_i - 2,96154X_i^2 + 0,6393X_i^3 + U_i$$

$$R^2 = 0,9983$$

Bài tập: Một mẫu gồm 12 quan sát:

Y_i – Doanh số bán hàng (tr đ);

X_{2i} (ngàn đ/SP) – Giá bán sản phẩm; X_{3i} (tr đ) – Thu nhập

Y_i	X_{2i}	X_{3i}
1270	108	8,5
1490	106	8,0
1060	130	7,3
1626	115	9,6
1020	140	8,2
1800	130	9,4

Y_i	X_{2i}	X_{3i}
1610	140	10,5
1280	128	6,7
1390	116	6,2
1440	120	8,7
1590	140	9,1
1380	150	8,6

**Hãy Ước lượng hàm HQ $Y_i/X_{2i}; X_{3i}$
Nêu ý nghĩa kinh tế các HSHQ**

Bài tập1

Y_i	138	143	158	137	160	127	105	162	101	175	126	148
X_{2i}	16	21	22	13	23	15	18	22	14	24	17	23
X_{3i}	12	14	15	13	15	11	9	16	9	17	11	14

Bảng số liệu trên cho thấy doanh thu (Y_i), chi phí quảng cáo (X_{2i}) và tiền lương bộ phận bán hàng (X_{3i}) của 12 công ty, đơn vị đều là tr đ.

1. Xác định các hàm hồi qui tuyến tính và tính hệ số xác định điều chỉnh: * Y/X_{2i} , * Y/X_{3i}
2. Xác định hàm hồi qui $Y/X_{2i}, X_{3i}$ và tính hệ số xác định điều chỉnh. Ý nghĩa kinh tế của các HSHQ
3. Kiểm định các giả thiết và cho biết kết quả kiểm định: * $H_0: \beta_2 = 0; H_1: \beta_2 \neq 0$
* $H_0: \beta_3 = 0; H_1: \beta_3 \neq 0$. Suy ra, để dự báo doanh thu, nên chọn hàm nào?
3. Dự báo với $X_3 = 15$ tr đ/tháng, hệ số tin cậy 95%.

$$2 / R_{3 \text{ bien}}^2 = \frac{\beta_2 \sum y_i x_{2i} + \beta_3 \sum y_i x_{3i}}{\sum y_i^2}$$

$$\bar{R}^2 = 1 - (1 - R^2) \frac{n - 1}{n - k}$$

Với : k là số tham số của mô hình

n là số quan sát (cỡ mẫu)

(1). a. $Y_i = 56,512 + 4,394X_{2i}$

$R^2 = 0,583$ $R^2_{\text{Adjusted}} = 0,5413$

b. $Y_i = 29,671 + 8,4868 X_{3i}$ $R^2 = 0,9723$

$R^2_{\text{Adjusted}} = 0,9695$

(2). $Y_i = 29,6614 + 0,002318 X_{2i} + 8,4842 X_{3i}$

$R^2 = 0,9723$ $R^2_{\text{Adjusted}} = 0,9661$

Ý nghĩa kinh tế:

$\beta_2 = 0,002318$ > 0 : X_2 & Y đồng biến, nếu tiền lương bộ phận bán hàng không đổi, khi tăng (giảm) chi phí quảng cáo lên 1 triệu đ tháng thì doanh số bán hàng bình quân tăng (giảm) 0,002318 triệu đồng tháng

- **$\beta_3 = 8,4842$** > 0 : X_3 & Y đồng biến, nếu chi phí quảng cáo không đổi, khi tăng (giảm) tiền lương bộ phận bán hàng lên 1 triệu đồng tháng, thì doanh số bán hàng bình quân sẽ tăng (giảm) 8,4842 triệu đồng/tháng

(3). **Kiểm định β_2** : $H_0 : \beta_2 = 0$; $H_1 : \beta_2 \neq 0$; $\text{Var}(\beta_2) = 0,02545$
→ $\text{se}(\beta_2) = 0,5045$; $t_0 = 0,00459 < t_{0,025;9} = 2,262$
→ Chấp nhận H_0 → **Biến X_2 không ảnh hưởng lên Y**

b/ Kiểm định β_3 : $H_0 : \beta_3 = 0$; $H_1 : \beta_3 \neq 0$;
 $\text{Var}(\beta_3) = 0,5693$ → $\text{se}(\beta_3) = 0,7545$
 $t_0 = 11,2448 > t_{0,025;9} = 2,262$ → Bác bỏ H_0
→ **Biến X_3 thực sự có ảnh hưởng lên biến Y .**
Ngoài ra, dựa trên R^2 Adjusted:

$$\begin{cases} \bar{R}_{X_2}^2 < \bar{R}_{X_2, X_3}^2 \Rightarrow X_3 \text{ cần thiết đưa vào mô hình} \\ \bar{R}_{X_3}^2 > \bar{R}_{X_2, X_3}^2 \Rightarrow X_2 \text{ không cần thiết cho mô hình} \end{cases}$$

(4). **Chọn hàm (2) để dự báo: Hàm 2 biến Y theo X_3** $\rightarrow$ giá trị trung bình của doanh số bán hàng

$$Y_i = 29,671 + 8,4868 X_{3i}$$

Với $X_{3-0} = 15$ tr \$ tháng, độ tin cậy 95%

$$Y_0 = 156,973 \quad \text{Var}(Y_0) = 2,1216$$

$$\rightarrow \text{se}(Y_0) = 1,4566$$

$$t_{0,025; 10} = 2,228$$

$$\text{KTC} : 153,7279 < Y_0 < 160,2185$$

Kết luận: -----

Bài tập 2

Y	11	10	9	11	10	10	9	7	8	8	6	8	9	12	7
X _{2i}	8	5	9	4	7	8	6	7	8	10	9	5	5	4	10
X _{3i}	12	10	14	16	12	14	12	10	11	13	8	10	10	16	12

Số liệu trên cho thấy thu nhập (Y_i – nghìn USD/người/năm), tỷ lệ lao động thủ công (X_{2i} – %) và số năm trung bình kinh nghiệm (X_{3i} – năm).

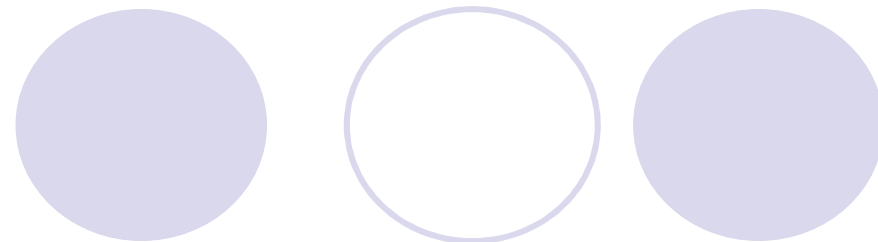
1. Tìm hàm HQ: $Y_i = \beta_1 + \beta_2 X_{2i} + \beta_3 X_{3i}$. Ý nghĩa kinh tế β_{2i} và β_3 .
2. Kiểm định các giả thiết: $H_0: \beta_2 = 0$ và $H_0: \beta_3 = 0$ với mức ý nghĩa 5%.
3. Phải chăng cả hai yếu tố *Tỷ lệ lao động thủ công* và *Số năm kinh nghiệm* đều không ảnh hưởng đến thu nhập? Cho biết độ tin cậy 95%.

$$1/ Y = 6,202 - 0,376 X_2 + 0,4525 X_3$$

2/ Ý nghĩa kinh tế

- $\beta_2 = -0,376 < 0 \rightarrow$ **Biến X_2 và Y nghịch biến:** Khi số năm kinh nghiệm không đổi, tỷ lệ lao động phổ thông tăng lên 1% $\rightarrow$ thu nhập bình quân giảm xuống 0,376 nghìn USD / người / năm
- $\beta_3 = 0,4525 > 0 \rightarrow$ **biến X_3 và Y đồng biến:** Khi tỷ lệ lao động phổ thông không đổi, số năm kinh nghiệm tăng (giảm) 1 năm $\rightarrow$ thu nhập bình quân tăng (giảm) 0,4525 nghìn USD / người / năm

(2) a. Kiểm định β_2

* $H_0: \beta_2 = 0 ; H_1: \beta_2 \neq 0$

* $t_0 = -2,8343 ; t_{\alpha/2 ; (n-3)} = t_{0,025 ; 12} = 2,179$

* $|t_0| > t_\alpha \rightarrow$ Bác bỏ $H_0 \rightarrow \beta_2$ có ý nghĩa thống kê, biến X_2 có ảnh hưởng lên Y (% lao động thủ công có ảnh hưởng lên thu nhập)

(2) b. Kiểm định β_3

* $H_0: \beta_3 = 0 ; H_1: \beta_3 \neq 0$

* $t_0 = 3,7864 > t_{\alpha/2} = 2,179 \rightarrow$ Bác bỏ $H_0 \rightarrow \beta_3$ có ý nghĩa thống kê, biến X_3 có ảnh hưởng lên Y (số năm kinh nghiệm có ảnh hưởng lên thu nhập)

(3). Kiểm định đồng thời

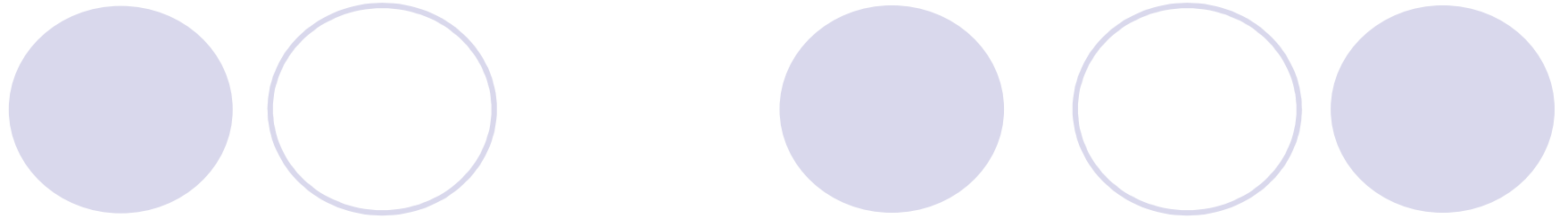
- $H_0: \beta_2 = \beta_3 = 0$; $H_1: \beta_2 \neq 0$ hoặc $\beta_3 \neq 0$

- $$R^2 = \frac{\hat{\beta}_2 \sum y_i x_{2i} + \hat{\beta}_3 \sum y_i x_{3i}}{\sum y_i^2} = 0,6932$$

$$F_0 = \frac{R^2 (n - k)}{(1 - R^2)(k - 1)} = \frac{0,6932 * 12}{(1 - 0,6932) * 2} = 13,5567$$

- $F_{\alpha; (k-1), (n-k)} = F_{0,05; (2;12)} = 3,89$

- $F_0 = 13,5567 > F_{\alpha} = 3,89 \rightarrow$ Bác bỏ H_0
- **Kết luận**: ít nhất một trong hai yếu tố: % lao động thủ công hoặc số năm kinh nghiệm có ảnh hưởng lên thu nhập

Bài tập 3

Q	65344	72399	78300	74594	66925	67594	73463	83034	93953
L	2033.4	2151.2	2092.4	2134.8	2250.3	2232.7	2273.2	2365.1	2460.2
K	23.88	25.79	28.32	31.31	33.74	35.99	38.14	40.67	43.23

Q	103258	109632	130551	137819	133311	139350	145621
L	2571.8	2587	2844.7	2945	2531.4	2251	2115
K	45.36	46.80	47.70	49.20	51.60	52.99	55.60

Trên đây là số liệu công nghiệp VN từ 1976 – 1991.

Q – sản lượng, L – chi phí lao động, K – Vốn.

1. Dùng hàm SX Cobb – Douglas: $Q = \gamma L^{\alpha} K^{\beta}$

Hãy ước lượng và nêu ý nghĩa kinh tế các tham số α , β ?

2. Ước lượng hàm HQ: $\ln(Q/L) = \beta_0 + \beta_1 \ln L + \beta_2 \ln(K/L) + U_i$

3. Kiểm định giả thiết $H_0: \beta_0 = 0$ với mức ý nghĩa 2%

4. Tính R^2 , phân tích kết quả?